

Let op reptielen bij aanpak effecten stikstof

Grootschalige plagplek op een heideterrein. Bij dergelijk grootschalig beheer verliezen reptielen veel leefgebied.

JH

Sinds de Raad van State in 2019 het Programma Aanpak Stikstof (PAS) naar de prullenmand verwees, is deze crisis bij alle Nederlanders op het netvlies gekomen. Er ontstonden direct belemmeringen voor de landbouw, de bouw en het verkeer. Onze natuur gaat echter al decennia gebukt onder een stapeling van stikstof. Het kabinet ziet een structurele stikstofaanpak als een mogelijkheid om ruimte te bieden aan economische ontwikkelingen en natuurherstel. Er is 3 miljard euro extra voor natuur in de komende tien jaar. De aanpak bestaat uit reductie van de stikstofuitstoot, versnelde effectgerichte herstelmaatregelen binnen Naturaz000-gebieden en realisatie van natuurinclusieve bufferzones rond natuurgebieden. Hoe zorgen we dat ook reptielen daarvan profiteren? Maatwerk is daarbij cruciaal (zie kader).

Stikstofgevoelige natuur en reptielen

Reptielen hebben vooral last van twee aspecten van stikstof. Enerzijds de vermestende werking, waardoor terreinen versneld dichtgroeien, zonplekken verdwijnen én er intensiever beheerd wordt. Anderzijds de verzurende werking, die zorgt voor een uitgeloopte bodem met een grote onbalans in (sporen)elementen die doorwerkt in de prooiën. Hoe dit exact via de voedselketen op

reptielen uitwerkt, is nog onduidelijk. Stikstofgevoelige natuur bevindt zich met name op de hoge zandgronden en in de kustduinen, waar de bodem van nature voedselarm en weinig gebufferd is. Hier liggen ook veel van de belangrijkste leefgebieden voor reptielen: heide, hoogveen, open bossen, duinen en kleinschalige cultuurlandschappen (zie kaart).

Goed beheer voor reptielen

Voor reptielen is het in stand houden van een rijke vegetatiestructuur en het voldoende open houden van gebieden van belang. Dit gebeurt bij voorkeur door opslag verwijderen. Vooral voor het behoud van vegetaties en andere fauna vindt ook plaggen, maaien, chopperen en begrazen plaats. Indien dit doordacht en kleinschalig gebeurt, kan dat samengaan met behoud van reptielen. Reptielen hebben een voorkeur voor oudere, structuurrijke vegetaties met een afwisseling in zon- en schuilplekken. Ook in door stikstof aangetaste habitats, zoals sterk vergraste en licht verboste terreindelen, kunnen ze hoge dichtheden bereiken. Dit maakt ze bijzonder kwetsbaar voor intensief en grootschalig beheer. Reptielen zijn bovendien honkvast. Dit maakt ze extra kwetsbaar. Maatwerk is vereist!

300 miljoen goed besteden

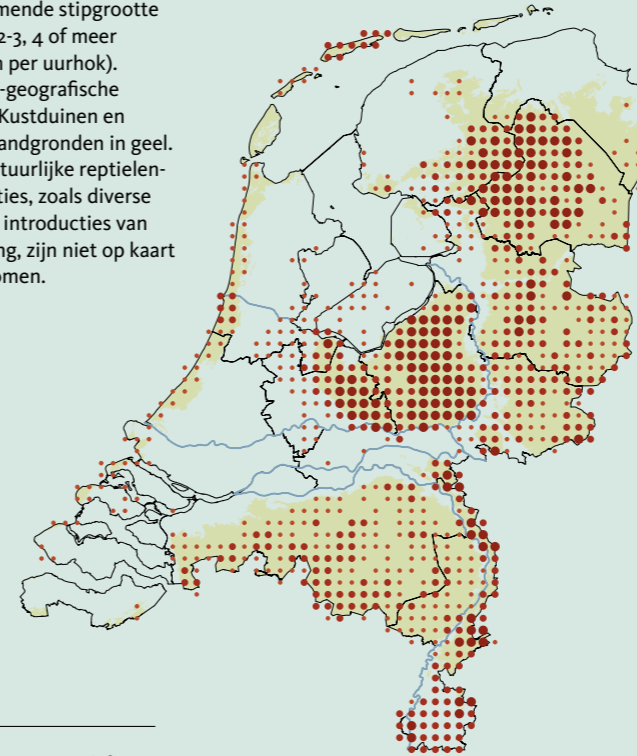
Nu er tien jaar lang jaarlijks 300 miljoen euro is voor stikstofgevoelige natuur, is het belangrijk dat de voor deze habitats zo karakteristieke reptielen daar ook duurzaam van profiteren. Uit het verleden weten we dat grote geldbedragen met korte bestedingstermijnen, kunnen leiden tot te intensief en grootschalig herstelbeheer waar reptielen onder lijden. Centraal in de stikstofaanpak staat gelukkig het drastisch terugbrengen van de uitstoot. Zonder die ingreep is elke herstelmaatregel slechts een doekje voor het bloeden.

Voor reptielen, waaronder de adder, heeft ook vergraste heide nog een grote waarde.

AdJ

Aantal soorten reptielen in periode 2005-2020 (toenemende stipgrootte voor 1, 2-3, 4 of meer soorten per uurhok). Fysisch-geografische regio's Kustduinen en Hoge zandgronden in geel. Niet natuurlijke reptielenpopulaties, zoals diverse illegale introducties van ringslang, zijn niet op kaart opgenomen.

Hotspots reptielen.

De zwaartepunten in de verspreiding van de Nederlandse reptielen correleren sterk met de stikstofgevoelige natuur van de hoge zandgronden en duinen.

Doordachte uitvoering

- **Creëer robuuste natuurgebieden met bufferzones.** Zorg dat de abiotiek en waterhuishouding op orde komen. Droogte versterkt de schade van stikstof en diverse reptielensoorten zijn gevoelig voor verdroging in combinatie met overbegrazing. Het kappen van naaldbos kan de (half)open leefgebieden versneld robuuster maken en tevens verdroging tegengaan. Uitbreiding van hoogvenen kan ook bijdragen aan koolstofvastlegging.
- **Beheer kleinschalig en ontzie de hotspots.** Reptielen zijn heel gevoelig voor plaggen, chopperen en begrazen van voedselarme terreinen. Houd daarom bij herstelbeheer nadrukkelijk rekening met het grote belang van vochtige grazige terreindelen (pijenstro, pitrus), oude heidesuccessiestadia en de aanwezigheid van overwinteringsplaatsen. Vaak volstaat opslag verwijderen! Raadpleeg de NDFF en inventariseer de onvoldoende onderzochte terreindelen. Faseer de uitvoering in ruimte en tijd en werk kleinschalig.
- **Spaar voldoende leefgebied.** Reptielen, en zeker slangen, komen in relatief lage dichtheden voor. Het is daarom noodzakelijk om grote oppervlakten geschikt leefgebied in stand te houden. Enkel hotspots sparen is niet genoeg. Kale grond of enkele centimeters hoge vegetatie bieden geen kansen aan reptielen. Bovendien is behoud van de bodemporositeit essentieel, omdat deze voor beschutting, vochtigheid en overwinteringsmogelijkheden zorgt. Het duurt decennia voordat dergelijke structuren zich opnieuw ontwikkelen.
- **Benut de bufferzones.** Bij een juiste inrichting bieden de voorziene bufferzones rond natuurgebieden uitstekende kansen aan reptielen. Er is veel praktische kennis voor inrichting en beheer.
- **Verbind gebieden.** Bij het streven naar robuustheid en bufferzones, spelen verbindingszones, faunapassages en ecoducten een grote rol. Deze blijken volop gebruikt te worden door reptielen, als aanleg en onderhoud volgens de actuele kennisstand gebeurt.

RAVON kan bijdragen middels verstrekken van kennis en gegevens, het meedenken over inrichting en beheer en aan onderzoek naar het effect van maatregelen op reptielen.

Meer lezen:
 “Living Planet Report – Natuur en Landbouw verbonden” en “Niet alles kan overal”

